

ВАЗОРАТИ ТАЪЛИМИ ОЛЙ, ФАН
ВА ИНОВАТСИЯҲОИ
РЕСПУБЛИКАИ ЎЗБЕКИСТОН
ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ
САМАРҚАНД БА НОМИ ШАРОФ
РАШИДОВ

Ба рўйхат гирифта шуд:

№ ДБ-60230100-1.04-4.02

«2» 10 соли 2024

“ТАСДІК МЕНАМОЯМ”

Ректори ДДС
Р.И. Халмуродов

соли 2024

ДАСТУРИ ТАЪЛИМЇ
аз фанни
НАЗАРИЯИ АДАБИЁТ

Соҳаи дониш:	200 000	- Соҳаи санъат ва фанҳои гуманитарӣ
Соҳаи таълим:	230 000	-Забонҳо
Равиши таълим:	60230100	-Филология ва омӯзиши забонҳо (забони тоҷикӣ)

Фан/Коди модул AN1110 AN1710		Соли хониши 2024-2025 2027-2028	Семестр 1 7	ECTS-Кредитҳо 4 6	
Фан/ Намуди фан: Мачбури		Забони таълим Тоҷикӣ		Ҳаҷми соатҳои ҳафтаина дарс 4 6	
1	Номи фан		Машғулоти аудитори (соат)	Таълими мустақил (соат)	Ҷамъи сарборӣ (соат)
	Назари адабиёт қисми 1		48	72	120
	Назари адабиёт қисми 2		80	100	180

Мақсад фан (МФ)	
МФ1	I. МАЗМУНИ ФАН Мақсад ва вазифаҳои фани «Назари адабиёт» аз нуқтаҳои зерин иборат аст: ба мутахассисони шӯъбаи бакалавриат дар бораи хусусиятҳои назари адабиёти бадеӣ аз қабилҳои мавзӯӣ, мазмун, ғоя, образ, чинсҳо ва жанрҳои адабӣ маълумот додан; дар асоси мавзӯҳои додашудаи фан масолеҳи назари адабиётро ба таври хронологӣ аз бар намудан, оид ба заминаҳои таълиқҳои илми назари адабиётшиносии форсу тоҷик дар ӯғозҳои таърихи адабиёт ва асрҳои миёна, оиди сабки адабӣ, услубҳои эҷодӣ, ҷараён ва равияҳои муҳими адабиёти тоҷик тасаввурот пайдо кардан. Дар асоси таълиму омӯзиши фани «Назари адабиёт» донишҷӯён ба тасаввуроти умумӣ ва ба донишҳои маълуми назарӣ бояд соҳиб бошанд. Оиди хусусиятҳои назари даврҳои гуногуни таърихи адабиёт, мактабҳои адабӣ, ҳавза ва доираҳои адабии асрҳои гуногун, услуб ва сабки фардии эҷодкорро амиқан шиносанд ва оиди равоҷи адабии адабиёти тоҷик ба фикрҳои мушаххас соҳиб бошанд.

Мазмуни фан	
II. ҚИСМАТИ АСОСИИ НАЗАРӢ (машғулотҳои маърузавӣ)	
II.I. Ба таркиби фан мавзӯҳои мазкур дохил мешавад:	
Шакли машғулот: маъруза (М)	
М1	Маълумоти умумӣ дар бораи илми назарияи адабиёт. Мақсад ва вазифаҳои фан. Қисматҳои асосии илми адабиётшиносӣ: таърихи адабиёт; танқиди адабӣ; назарияи адабиёт; Алоқаи фанни “Муқаддимаи адабиётшиносӣ” бо фанҳои дигар. Қисматҳои ёвари илми адабиётшиносӣ: китобшиносӣ, матншиносӣ, манбаъшиносӣ. Хусусият, мақсад ва вазифаҳои назарияи адабиёт. Алоқамандии адабиётшиносӣ (аз ҷумла назарияи адабиёт) бо илмҳои дигар. Тамаддуни ҷаҳонӣ ва илми адабиёт. Адабиётшиносӣ ва истиқлоли миллӣ. Мафҳуми тамоюли ғоявӣ. Таҷассуми тамоюли ғоявӣ дар адабиёт. Тамоюли ғоявӣ – қонуни эҷоди бадеӣ. Вобастагии узви тамоюли ғоявӣ бо Ҷаҳонбинии эҷодкор. Таърифи Ҷаҳонбинӣ. Ҷаҳонбинӣ ҳамчун малакаи шахс. Ташаккули Ҷаҳонбинӣ. Омилҳои объективӣ ва субъективӣ чароғи ташаккули Ҷаҳонбинӣ. Ҷаҳонбинии пешқадам. Ҷаҳонбинии иртиҷоӣ. Халқияти адабиёт ва масъалаи тамоюли ғоявӣ. Таносуби халқият ва миллияти адабиёту санъат. Тамоюли ғоявии пешқадам, баёну тарғиби арзишҳои умумибашарӣ ва халқияти пешқадам – нишонаи камолоти адабиёту санъат.
М2	Сайри таърихӣ пайдоиш ва инкишофи илми назарияи адабиётшиносӣ. Дар бораи таърихи ташаккули илми адабиётшиносӣ дар Юнон, Рим, Арабистон, Мовароуннаҳр ва Хуросон, Аврупо ва Руссия. Хусусиятҳои муҳимтарин ва мазмуну мундариҷаи осори илмӣ назарии Форобӣ, Ибни Сино, Муҳаммад Родуёӣ, Рашидуддини Ватвот, Унсурулмаолӣ Кайковус, Шамс Қайси Розӣ, Низомӣ Арӯзии Самарқандӣ, Насириддини Тӯсӣ, Абдурахмони Ҷомӣ, Алишери Навоӣ, Атоллоҳ Маҳмуди Ҳусайнӣ. Мавқеи тазкираҳо дар рушди илми адабиётшиносии форсу тоҷик. Маълумот дар бораи осори назариягӣ муносири форсу тоҷик. Шарҳ ва тафсири баъзе аз осори назарии асримиёнагӣ ва даврони нав.
М3	Адабиёт- як навъи санъат. Санъат як навъи шуури ҷамъият. Навъҳои санъат: меъморӣ, ҳайкалтарошӣ, рассомӣ, мусиқӣ, театр. Адабиёт – ҳамчун санъати сухан. Фарқи адабиёти бадеӣ аз навъҳои дигари санъат. Илм ва адабиёти бадеӣ. Ду намунаи тафаккури инсон: тафаккури илмӣ ва тафаккури бадеӣ. Образ ҳамчун шакли дарккунии ҳаёт ва инъикоси фикри санъаткор. Сухан ва соҳибсухан. Каломи бадеӣ–воситаи асосӣ ва аслиҳаи якумдараҷаи суханвар.

М4	Мавзӯъ, ғоя, мазмун ва шакли адабиёти бадеӣ. Мафҳуми фалсафии истилоҳоти мазмун ва шакл, бартарии мазмун бар шакл. Мазмуни адабиёт ва унсурҳои асосии он. Инсон – ҳадафи асосии тасвири адабиёти бадеӣ. Табиати эстетикӣ адабиёт ва санъат. Адабиёт ва идеали санъаткор. Вазифаи маърифатбахшӣ ва тарбиявӣ адабиёт. Мазмун, мавзӯъ, мундариҷа ва ғоя ҳамчун унсурҳои асосии мазмуни асари бадеӣ. Шарҳ ва тафсири ҳар як унсури мазмуни асари бадеӣ. Мавзӯъ–воситаи муҳими бо ҳақиқат пайвастании мазмуну силсилаи воқеаҳои зиндагӣ ва образҳои одамон. Роли ҷаҳонбинии нависанда дар интиҳоб ва ҳалли мавзӯъ. Ғоя – дили асари бадеӣ. Ғояи асари бадеӣ ва роҳҳои таҷассуми он. Моҳияти ғоя. Ғояи асар ва ҷаҳонбинии нависанда. Ғояи мусбат. Ғояи манфӣ. Шакл–сохти ташкилии асари бадеӣ. Унсурҳои шакл–забон, услуб, образ, чинс, метод, жанр, санъату воситаҳои тасвири бадеӣ. Шакл ҳамчун ифодагари мазмун. Мафҳуми ягонагии шакл ва мазмуни асари бадеӣ. Таносуби шакл ва мазмун ҳамчун қонуни адабиёту санъат. Вобастагии шакл ва унсурҳои асосии он ба жанри асари бадеӣ. Унсурҳои асосии шаклии назм ва наср. Унсурҳои шаклии асари драмавӣ.
М5	Сужет ва композитсияи асари бадеӣ (банду басти асари бадеӣ, устухонбандӣ). Сужет ва композитсия–воситаҳои асосии ягонагии асари бадеӣ. Сужет ва композитсия дар осори эпикӣ ва драмавӣ. Қимсатҳои асосии сужети асари бадеӣ. Сужет ва воқеа. Воқеа ва зиддият. Таносуби сужет ва зиддият. Унсурҳои асосии сюжет: экспозитсия, гиреҳбанд, рабт, нуқтаи оӣ, гиреҳкушо. Унсурҳои иловагии сужет – эпилог ва пролог. Таърифи композитсия. Роли он дар кори мантиқан ҷо ба ҷо гузоштани қисмҳои ҷудогонаи асар ва ба ҳам муттаҳид кардани воқеаю ҳодисаҳо. композитсия осори эпикӣ, лирикӣ, драмавӣ. Айният, фарқ ва тафовутҳои байни онҳо. Вобастагии устухонбандӣ ва ё банду басти асари бадеӣ ба жанри асари бадеӣ.
М6	Соҳт ва асосҳои шеърӣ тоҷикӣ. Вазни шеърӣ тоҷикӣ Мафҳумҳои шеър ва назм. Таърифи шеър. Система ва воҳидҳои соҳти шеърӣ: мисраъ, байт, банд. Қофия. Аҳамияти он дар системаи маъно. Вазифаи қофия дар низоми сухан. Зулқофиятайн. Радиф. Аҳамияти фавкуллода бузурги он дар таъкиди мафҳуми марказии сухан, матлаби асосии ғӯянда, низому оҳанги шеър. Радиф ва бори мантиқии он дар шеър. Шеър ва вазн. Навҳои вазни шеърӣ тоҷикӣ. Вазни ҳичой ва хусусиятҳои муҳимтарини он. Вазни арӯз ва мақоми он дар шеърӣ мумтозу муосири тоҷик. Арӯзи форсӣ-тоҷикӣ ва тафсири он. Вазни арӯз, таърихи пайдоиш ва тараққиёти он. Воҳиди шеър ва вазн. Тақтеъ ва ҳичо. Сакта. Рукнҳои асосии арӯз. Шарти ҳичоҳои арӯз. Бахрҳои асосӣ ва ёвари арӯз. Шеърӣ матбуъ ва

	маснӯъ.
M7	Воситаҳои тасвири бадеӣ. Санъатҳои бадеӣ ва мавқеи онҳо дар шеърӣ форсӣ тоҷикӣ. Санъатҳои бадеии маънавӣ. Ташбеҳ, маҷоз, рамз, киноя, истиора, муболиға, тавсиф, сифатчинӣ, таҷнис, тазод ва муқобала, тафсир, санъати шумур, суолу ҷавоб, таҷоҳули ориф, киноя ва таъриз, талмех, ташхис, ирсоли масал, тазмин, матлаъ, мақтаъ, моддаи таърих, муаммо, чистон ё луғз, таҷнис ихом ва ғайра. Санъатҳои лафзӣ. Таҷнис, тарсеъ, муламмаъ, мувашшаъ, титол ва ё татол, тақрир, акс ва ҳ.к.
M8	Образ ва образнокӣ–қонуни адабиёт. Адабиёти бадеӣ–тарзи тасвири образнокӣ ҳаёти воқеӣ. Мафҳуми образ ва образнокӣ. Таърифи образ. Конкретонидан ва умумият додан – шартҳои образҳои бадеӣ. Воқеият – заминаи образҳои бадеӣ. Роли таҳайюл дар офариниши образ. Андешаҳои Ибни Сино дар бораи таҳайюл ва аҳамияти он. Арзишҳои образ. Мафҳуми муҳокот дар илми адабиётшиносӣ ва ҷароҳати он ба образи образнокӣ. Таносуби ҳақиқати воқеӣ ва ҳақиқати бадеӣ дар инъикоси образ ва умуман адабиёт. Роҳҳои эҷоди образ ва характери гуногуни он дар жанрҳои адабӣ. Персонаж, характер, тип, қаҳрамон. Қаҳрамони асари бадеӣ. Қаҳрамони лирикӣ ва шахси шоир. Образ ва образнокӣ дар лирика ва ҳамоса.
M9	Типиконидан – қонуни умумии адабиёт ва санъат. Типикунӣ ва типҳои адабӣ. Рол ва аҳамияти онҳо. Тавассути типҳо зӯҳур кардани қонуниятҳои ҳаёт дар адабиёти бадеӣ. Ҷамъбасти бадеӣ – усули асосии типсозӣ. Прототип ва роли он дар офаридани образҳои типӣ. Таҳайюли бадеӣ ва ҷаҳонбинии нависанда. Вазъиятҳои типӣ ва характерҳои типӣ. Маҳорати нависанда дар офаридани образҳои типӣ. Образҳои типӣ дар адабиёти тоҷик хусусиятҳои муҳимтарини онҳо.
M10	Ҷинси ҳамоса (эпикӣ) ва жанрҳои он. Маълумот дар бораи жанрҳои хурди ҳамосавӣ; латифа, афсона, тамсил, баллада, ривоят, новелла, очерк, ҳикоя. Жанрҳои миёнаи ҳамосавӣ; қисса (повест), достони ҳамосавӣ. Жанрҳои муҳташами ҳамосавӣ; роман, роман эпопея. Сохт ва структураи асарҳои эпикӣ. Сайри таърихӣ таҳаввули жанрҳои эпикӣ дар адабиёти форсу тоҷик.
M11	Қонуниятҳои ҷинси лирика ва жанрҳои он. Махсусияти ин ҷинс дар предмети тасвир, воситаҳои баён, забону услуб, образ, ғоя ва амсоли инҳо. Қаҳрамони лирикӣ ва шахсияти шоир. Характер дар лирика. Хусусияти муҳимтарини жанрҳои лирикӣ. Маълумот дар бораи жанрҳои фард, дубайтӣ, рубоӣ, қитъа, ғазал, қасида, маснавӣ, навъҳои мусаммат (мусаллас, мураббаъ, мухаммас, мусаддас, мусаббаъ, мусанно, мустасаъ, муашшар), мустазод, тарҷеъот; таркиббанд ва тарҷеъбанд. Шеърӣ озод, шеърӣ

	нимой, шеъри сафед. Сохт ва структураи жанрҳои лирикӣ. Сайри таърихии таҳаввули жанрҳои лирикӣ дар адабиёти форсу тоҷик.
M12	Қонуниятҳои ҷинси драма ва жанрҳои он. Драма ва таърихи пайдоиши асарҳои драмавӣ. Хусусияти муҳимтарини жанрҳои драмавӣ. Қонуният ва хусусиятҳои ҷинси драма. Саҳнавияти драма ва махсусиятҳои он. Масъалаҳои амалу воқеа, сужету зиддият, образу характер, замону макон, забон ва ғайра дар ин ҷинс. Жанрҳои асосӣ ва дариҷаи драма. Мазҳака, фочеа ва дром. Навъҳои дигари асарҳои драмавӣ. Мелодрама ва водивел.
M13	Мафҳуми эҷоди бадеӣ ва машаққати офариниши он Масъалаи сиёсат ва адабиёти бадеӣ. Истиқлол – неъматӣ бузург. Ғояи истиқлоли миллӣ. Талқини асосҳои иҷтимоии мафкураи замони истиқлол дар осори бадеӣ. Вобастагии назарияи мафкураи миллӣ бо эҷоди бадеӣ. Ғояи истиқлоли миллӣ ва талаботи он аз назарияи адабиётшиносӣ. Идеали суҳанвар ва қаҳрамон. Идеали нависанда – некӣ, хайрхоҳӣ, кашфи ҳусни нави зиндагӣ ва ояндаи дурахшони ҷамъият. Идеали суҳанвар – тарбияи завқи бадеии хонанда ва барангехтани онҳо дар роҳи муборизаи ғайбӣ ва ҳаётии наҷот. Адабиёти замони истиқлол ва қаҳрамони он. Мустиқлият–уфӯқи навест дар талқини қаҳрамони замони мо. Ватанпарварӣ – асоси идеали миллӣ. Мафкураи замони истиқлол ва масъалаи тарбияи маънавияти ҷавонон.
M14	Баҳс оиди аввалин шеъри форсӣ ва шоирони порсигӯӣ Офарандагони аввалин шеъри форсӣ. Нуқтаи назари таърихи оиди аввалин шеъри форсӣ. Фаҳмиши эҷоди бадеӣ. Фарқи заҳмати эҷодӣ аз заҳмати ҳиссонӣ. Бузургон дар бораи машаққати эҷод. Истеъдод–неъматӣ ҳудудод. Ҷаҳонбинӣ ва эҷод. Таҳияи эҷоди бадеӣ ва инъоси бадеии он. Мисолҳои оиди истеъдодҳои нодир. Тасвирҳои шоирона. Мисолҳои аз назми Ҳофиз, Бедил, Турсунзода, Лоик ва дигарҳо. Маҳсули истеъдоди баланду Ҷаҳонбинӣ васеъ будани осори бадеӣ. Масъалаи сирқат дар эҷод. Масъалаи манбаи илҳом дар эҷоди бадеӣ ва омилҳои асосии он. Шоирони маънидӯз ва таҳқири онҳо дар олами эҷоди бадеӣ.
M15	Тарзи таҳлили поэтикӣ дар калом бадеӣ Бадеияти шеър. Истифодаи санъатҳои бадеӣ дар шеър. Таҳлили ҳар як санъати бадеӣ дар асоси мисолҳои шеърӣ. Таносубияти шакл ва мазмуни асари бадеӣ. Таҳлили вазн, қофия ва радиф дар асоси намунаҳои шеърӣ. Образ ва образфарӣ яке аз хусусиятҳои поэтикаи асар.
M16	Ташаккул ва таҳаввули илми арӯз дар шеъри форсу тоҷик Пайдоиши вазни арӯз. Мавқеи Ҳалил ибни Аҳмад дар пайдоиш ва рушди илми арӯз. Баҳр ва доираҳои кашфнамудаи Ҳалил ибни Аҳмад. Интиқоли вазни арӯз дар шеъри форсу тоҷик. Наҳустин

	арӯзшиносони форсу тоҷик. Вазнҳои махсуси шеъри араб, вазнҳои махсуси шеъри аҷам, вазнҳои муштарак бар шеъри арабу аҷам. Номгӯи асарҳои арӯзии арӯзшиносони форсу тоҷик. Дараҷаи корбурди вазни арӯз дар шеъри мумтоз. Дараҷаи корбурди вазни арӯз дар шеъри муосир.
M17	Ривочи илми қофия дар рисолаҳои назарии назариётчиёни форсу тоҷик Таърифи қофия. Хусусиятҳои назарии қофия. Ҳарфи рави ва аҳамияти он дар созмони калимаҳои ҳамқофия. Зулқофиятайн ва қонунияти офариниши он. Қойгоҳи қофия дар мусиқӣ-оҳангнокии шеър. Маҳорати шоирони тоҷик дар офариниши қофия. Омӯзиши назарияи қофия дар рисолаҳои адабиётшиносони мумтоз ва муосир. Таърифи радиф. Қойгоҳи радиф дар байт. Мақоми радиф дар шеър. Арзиши радиф дар бунёди мусиқии шеър.
M18	Нуқтаи назари адабиётшиносони қадим бобати пайдоиши баъзе жанрҳои шеърӣ Таъсири адабиёти араб дар пайдоиши жанрҳои шеъри тоҷик. Таърихи ба вучуд омадани қасида дар шеъри мумтоз. Ривочи намудҳои гуногуни қасида дар назми форсу тоҷик. Жанри қитъа ва ташаккули он дар назми мумтоз. Жанри рубой ва таърихи пайдоиши он. Баҳсҳо оиди пайдоиши жанри ғазал. Сохт, мундариҷа ва мавзӯи ғазалҳои шоирони қарнҳои XIII-XV. Маълумот оиди рушди жанрҳои дoston ва маснавӣ.
M19	Чараёнҳои адабӣ ва аҳамияти онҳо дар ривочи адабиёти форсу тоҷик Таърифи чараёни адабӣ. Чараёни адабӣ ҳамчун ифодаи хусусию ба худ хоси метод. Чараёнҳои адабии машҳури Ғарб: формализм, натурализм, абстракционизм ва дигарҳо. Чараёнҳои адабии форсу тоҷик: шуубия, сӯфия, маорифпарварӣ, чадидӣ. Моҳияти аслии ин чараёнҳо. Баъзе намояндагон ва ақидаҳои онҳо. Ба чараёнҳои сиёсии иҷтимоӣ вобаста будани чараёнҳои адабӣ. Алоқамандии чараёнҳои сиёсӣ бо ҳаракатҳои озодихоҳона. Давоми дархосту хоҳишҳои чараёнҳои сиёсии маорифпарварӣ, чадидӣ будани музаффариятҳои истиқлоли миллӣ дар Ёзбекистон. Таносуби чараёни адабӣ бо Ҷаҳонбинии нависанда. Муборизаҳои мухталифи зидди ҳамдигар дар дохили як чараёни адабӣ. Чараёни адабии тоза ва нав; модернизм, постмодернизм, сюрреализм, символизм, неореализм ва дигарҳо. Маълумот дар бораи чараёнҳои адабии мазкур.
M20	Сабкҳои адабӣ ва хусусиятҳои назарии онҳо Фаҳмиши адабиётшиносии услуби эҷодӣ. Фарқи он аз фаҳмиши забоншиносии ин истилоҳ. Доира ва ҳудуди унсурҳои услуб. Услуб ҳамчун махсусияти эҷодии адиб ё гурӯҳи суҳанварон ва шакли муайяни тасвири онҳо. Услуби эҷодӣ ҳамчун ифодаи фардӣ –

	конкретии тарзи асарофарӣ. Зоҳир гардидани услуби эҷодӣ дар мавзӯъ, ғоя, сужет, образҳо, забон, устухонбандӣ ва ғайра. Заминаи субъективӣ ва объективии ташаккул ва таҳаввули услуб. Услуб ва сабк. Се сабки маъмули адабиёти асримиёнагии тоҷику форс: сабки хуросонӣ, сабки ироқӣ ва сабки ҳиндӣ. Вобастагии камолоту ғановатмандии адабиётҳои миллӣ бо камолоти услубҳои фардӣ. Мусоҳиба оиди ин нуқтаи назар.
M21	Анъана ва навоарӣ. Мафҳуми анъана ва навоарӣ. Анъана ва навоарӣ – шартӣ асосии мавҷудият ва тараққиёти адабиёти бадеӣ. Саросар аз анъанаю навоарӣ иборат будани адабиёт. Таърифи анъана. Унсурҳои он. Навоарӣ. Таърифи он. Унсурҳои навоарӣ. Ақидаҳои мутафаккирон доир ба унсурҳои навоарӣ. Вусъати доираи навоарӣ. Робитаи навоарӣ бо шуури бадеии халқ ва тафаккури эҷодии адиб. Алоқамандии навоарӣ бо Ҷаҳонбинӣ, вусъати дониш ва таҷрибаи эҷодии суҳанвар. Вобастагии узвию диалектикий анъанаю навоарӣ.
M22	Анъана ва навоарӣ дар ғазалсароии форсу тоҷик Мавзӯҳои анъанавии ғазал дар шеърӣ тоҷик. Мавқеи мавзӯи ишқ дар ғазалиёти шоирони форсу тоҷик. Мавқеи Саъди дар рушди жанри ғазал. Мавқеи Ҳофиз дар таҳаввули мундариҷаи ғазали форсу тоҷик. Ғазалҳои хунарамандӣ дар эҷодиёти Сайфии Бухорӣ. Ғазалҳои иҷтимоӣ дар ашъори Сайидо. Ғазалҳои фалсафӣ дар эҷодиёти Бедил. Ташаккул ва тақомули жанри ғазал эҷодиёти Саъдӣ, Амир Хусравӣ Деҳлавӣ, Ҳофиз, Камол, Ҷомӣ, Ҳилолӣ, Соибӣ Табрезӣ, Сайидоӣ Насафӣ, Мирзо Абдулқодири Бедил ва дигарон.
M23	Анъана ва навоарӣ дар хамсасароии форсу тоҷик Мақоми Низомии Ганҷавӣ дар хамсасароии тоҷик. Таркиби “Хамса”-и Низомӣ. Муқоисаи “Хамса”-и Низомӣ бо “Хамса”-и Амир Хусравӣ Деҳлавӣ ва “Ҳафт авранг”-и Абдурахмони Ҷомӣ. Анъанаи офариниши дostonҳои ишқӣ дар “Хамса”-ҳо. Таҳлили “Искандарнома”-ҳо дар асоси се хамсаи боло. Мақоми Ҷомӣ дар тақомули хамсасароӣ.
M24	Мактаби адабӣ ва омилҳои шаклгирии он Таърифи мактаби адабӣ. Фарқи он аз истилоҳоти муҳити адабӣ, доираи адабӣ, ҳавзаи адабӣ. Ба соҳибмактаб алоқаманд будани мактаби адабӣ. Ба ҳодисаҳои азимтарини иҷтимоии замон вобаста будани пайдоиш ва ташаккули мактаби адабӣ. Дар дохили мактаби адабӣ имкон доштани мавҷудияти сабкҳои гуногуни эҷодӣ ва услуби фардӣ. Хусусияти куллияи муштаракии мактаби адабӣ ва хусусияти ҷузъию фардии услуби эҷодӣ. Маълумот дар бораи сабки шевронӣ дар адабиёти форсу тоҷик. Маълумот дар бораи сабки “бозгашт”.
M25	Мақоми доира ва марказҳои адабӣ дар рушди адабиёти форсу тоҷик

	Мафхуми доираи адабӣ ва маркази адабӣ. Доираи адабии Самарқанд дар асрҳои мухталиф. Доираи адабии Бухоро дар асрҳои мухталиф. Доираи адабии Қўқанд дар асрҳои мухталиф. Доираи адабии Хучанд дар асрҳои мухталиф. Доираи адабии Ҳинд ва мавқеи он дар ташаккули адабиёти форсу тоҷик. Тавсифи марказҳои адабӣ дар қарнҳои гуногун.
M26	Мақтаби адабии Ҷомӣ ва мавқеи он дар рушди адабиёти асри XV Муҳити адабии Ҳирот ва мақоми Ҷомӣ дар он. Мақтаби адабии Ҷомӣ ва намоёндагони он. Ҷойгаҳи мақтаби адабии Ҷомӣ дар ташаккули адабиёти форсу тоҷики қарни XV. Мавқеи Ҷомӣ дар тарбияи адибони ҷавони замонаш. Сӯҳбатҳо ва муошираву маҳфилҳои адабӣ дар мақтаби адабии Ҷомӣ.
M27	Мақтаби адабии Садриддин Айний ва намоёндагони он Садриддин Айний пешвои адибони муосир. Мақтаби адабии Айний ва намоёндагони он. Насри Айний ва пайравони ӯ. Таъсири мақтаби Айний ба эҷодиёти Ҷалол Иқромӣ, Сотим Улуғзода, Фотеҳ Ниёзӣ, Ҳабиб Юсуфӣ, Мирзо Турсунзода, Пайрав Сулаймонӣ ва дигар адибони қарни бист. Ҷамъомад, сӯҳбатҳои адабӣ ва сензураҳо дар мақтаби адабии Айний.
M28	Романтизм ва махсусиятҳои он. Таърифи романтизм. Романтизм дар адабиёти Ғарб. Романтизм дар адабиёти Шарқ. Достонҳои ишқӣ-романтикӣ дар адабиёти форсу тоҷик. Қонуниятҳои махсуси романтизм дар масъалаҳои замон, макон, қаҳрамон, поэтика. Бо тафаккури ҷамъиятӣ алоқаманд будани романтизм. Навъҳои романтизм: пешқадам, иртиҷоӣ.
M29	Реализм, моҳият ва ҷиҳатҳои конкретӣ таърихӣ он. Ҳақиқатнигорӣ ва ҳулосабарорӣ аз тарафҳои муҳиму мураккаби зиндагӣ ҳамчун хусусияти асосии реализм. Қонуниятҳои махсуси реализм дар хусуси замон, макон, қаҳрамон ва поэтика. Иқдоми реалистӣ дар адабиёти Шарқ. Таҳлили намунаҳо аз насри солҳои сиюми қарни бист тоҷик.
M30	Реализми танқидӣ ва махсусиятҳои он Реализми танқидӣ – марҳилаи баланди методи адабиёти реалистӣ даврони пешина. Омилҳои иҷтимоӣ-таърихӣ ташаккули он. Моҳияти реализми танқидӣ. Реализми маорифпарварӣ ва моҳияти он. Реализми сотсиалистӣ – методи вулгарии сотсиологӣ, ки арзиши синфӣ адабиётро талқин менамуд.
III Тавсия ва нишондодҳо оиди машғулоати амалӣ: амалӣ (A) Мавзӯҳои машғулоати амалӣ аз рӯи фанни мазкур дар қарори зайл аст:	
A1	Омилҳои асосии пайдоиши афкори адабиётшиносӣ дар мамолики

	Шарқ.
A2	Муайян намудани мавзӯ ва ғояи асари бадеӣ (Дар асоси қисса ва ҳикоятҳои ҳаҷман хурд).
A3	Муайян кардани тарзи устухонбандӣ ва сужети асари бадеӣ. (Дар асоси қисса ва ҳикоятҳои ҳаҷман хурд).
A4	Повест, дoston, роман. (Таҳлили мазмунӣ ва мундариҷавию сохтори ин навъи осор)
A5	Очерк, сафарнома, ёддошт. (Таҳлили хусусиятҳои жанрии ин анъонаҳои адабии ҳаҷман хурд)
A6	Ғазал ва таҳаввули он дар адабии форсӣ тоҷик.
A7	Қитъа, қасида ва мусаммат. (Пайдоиш ва марҳилаҳои таҳаввули жанрҳои мазкур.)
A8	Воситаҳои тасвири бадеӣ ва санъатҳои шеърӣ дар назми форсӣ тоҷик.
A9	Сабки хуросонӣ ва хусусиятҳои назарии он дар ашъори шоирони қарни IX-X
A10	Сабки ироқӣ ва таъсири он дар рушди адабии асрҳои XII-XIV
A11	Сабки ҳиндӣ ва даврони таҳаввули он дар назми форсӣ тоҷик
A12	Анъона ва навоҳӣ дар мазмун ва шакли асари бадеӣ
A13	Анъона ва навоҳӣ дар қасидасароии форсӣ тоҷик
A14	Анъона ва навоҳӣ дар дostonсароии форсӣ тоҷик
A15	Анъона ва навоҳӣ дар эҷоди асарҳои сафарномавӣ
A16	Ҷараёни адабии шуубия ва таъсири он дар рушди забон ва адабии тоҷик дар қарнҳои IX-X
A17	Ҷараёни адабии суфӣ ва таъсири он дар адабии қарнҳои X-XV
A18	Ҷараёни адабии риндия ва инъикоси ғояҳои риндона-ҳаётдӯстона дар назми форсӣ тоҷикӣ асрҳои XII-XIV
A19	Таъсири ҷараёнҳои адабии маорифпарварӣ ва таҷдидгароӣ дар рушди адабии қарнҳои XIX-XX
A20	Маҷалаи зулҳисонавӣ дар адабиёт
III. Шакли машғулоти семинарӣ (C)	
C1	Равияҳои адабии эстетикӣ ва ҳосили назарии адабии даврони қадим.
C2	Ҷинси эпикӣ ва гурӯҳи хурди жанрҳои он. (Пайдоиш ва таҳаввули жанрҳои ҳикоя, очерк, новелла, тамсил, қисса, роман)
C3	Ҷинси лирикӣ ва жанрҳои маъмули он. (Таҳаввули жанрҳои лирикӣ дар таърихи адабии форсӣ тоҷик)

C4	Достон ва маснавӣ ҳамчун жанрҳои адабӣ; таърихи пайдоиш ва таҳавули ин жанрҳои адабӣ.
C5	Рубой ва хусусиятҳои муҳимтарини он дар адабиёти форсу тоҷик.
C6	Мазҳака, драма ва жанрҳои нисбатан нави драмавӣ дар адабиёти тоҷик.
C7	Шеърӣ арузӣ ва хусусиятҳои он. Баҳрҳои асосии аруз ва татбиқи он дар шеърӣ мумтоз ва муосир.
C8	Масъалаҳои санъатҳои бадеӣ, аруз ва қофия дар асарҳои назарии мутафаккирони мумтози тоҷику форс. (Таҳлил ва баррасии ашъори шоирони мумтози форсу тоҷик дар асоси масоили мутазаккира)
C9	Образи бадеӣ ва роҳҳои офариниши он.
C10	Таҳлили татаббуъ ва назираҳои Навоӣ ба шоирони форсу тоҷик
C11	Забон ва услуби асарҳои насрии адибони асрҳои X-XV
C12	Мавқеи санъати сачъ дар насри мумтози тоҷик
C13	Таҳлили сужетҳои сайёр дар асоси достонҳои ишқӣ-романтикии адабиёти форсу тоҷик
C14	Арзиши асарҳои тамсилӣ дар ривоҷи адабиёти ахлоқии форсу тоҷик
C15	Тасвирҳои романтикӣ дар достонҳои ишқӣ-романтикии адабиёти тоҷик
C16	Тасвирҳои реалистона дар насри муосири тоҷик
C17	Модернизм ва постмодернизм дар адабиёти тоҷик
C18	Анъана ва навоҷарӣ дар адабиёти даврони истиқлол

IV Таълими мустақилона ва корҳои мустақилона

Аз рӯи фанни “Назарияи адабиёт” мавзӯҳои зерин пешниҳод карда мешавад:

№	Мавзӯҳои кори мустақилона
1.	“Тарҷумон ул-балоға”-и Муҳаммад Родӣёнӣ, “Ҳадоиқ ус-сеҳр”-и Ватвот ва хусусиятҳои муҳимтарини онҳо
2.	Таърихи адабиётшиносии мумтоз ва тазкиранигорӣ.
3.	Андешаҳои Ибни Сино дар бораи таърифи шеър ва тахайюли эҷоди бадеӣ.
4.	Арзиши илмӣ ва бадеии ҳикояҳо дар бораи шоирон дар «Чаҳор мақола»-и Низомии Арӯзӣ.
5.	Аз устод Садриддин Айнӣ мутолиа ва таҳлил намудани повести

	“Одина”, “Марги судхӯр”, “Қаллодони Бухоро”, “Қаҳрамони халқи тоҷик Темурмалик” ва “Ёддоштҳо” ва нишон додани масъалаҳои назарии мазмун, мавзӯ, ғоя, шакли асари бадеӣ.
6.	Мутолиа намудани романҳои “Ман гунаҳгорам” ва “Духтари оташ”-и Ҷалол Иқромӣ. Нишон додани унсурҳои сюжет дар асарҳои мазкур
7.	Хондани повести “Субҳи ҷавонии мо”, романҳои “Фирдавсӣ”, ва ҳикояи “Марги ҳофиз”. Доир ба характер, қаҳрамон, персонаж ва портрет дар асоси асарҳои мазкур маълумот додан.
8.	Аз Рӯдакӣ як қасида, аз Хайём 4 то рубоӣ, 10 байт аз “Маснавии маънавӣ”-и Румӣ, аз Ҳилолӣ як ғазал, як ғазал аз Лоик, аз Сайидо як то мухаммас аз ёд намудан ва хусусияти жанрии онро нишон додан
9.	Таҳлили дostonҳои “Суруши Сталинград” ва “Ғаҳвораи Сино”-и М.Қаноат.
10.	Мутолиа намудани ҳикояҳои “Даъво”, “Рӯзи дафни усто Оқил”, “Сози мунаввар”-и Ф.Муҳаммадиев ва нишон додани хусусияти жанрии онҳо
11.	Насри ривоятӣ дар адабиёти форсу тоҷик ва мавқеи он дар ташаккули насри бадеии даврони нав(Мутолиа намудани асарҳои насри ривоятӣ ва “Қаллодони Бухоро”-и Айнӣ).
12.	Илми бадеи мумтоз чун поэтикаи нормативӣ. Илми қофия, илми арӯз ва илми санъатҳои бадеӣ (Илми бадеъ)
13.	Мавқеи равобити адабӣ дар адабиёти хаттии асрҳои X-XIV
14.	Робитаи адабии тоҷику ўзбек дар асри XV
15.	Робитаи адабии тоҷику ўзбек дар асрҳои XVI-XIX
16.	Робитаи адабии адабиёти тоҷику ўзбек дар солҳои 20-80-уми асри XX
17.	Анъана ва навоарӣ дар мавзӯ ва мундариҷаи жанри рубоӣ
18.	Анъана ва навоарӣ дар офариниши асарҳои ёддоштӣ
19.	Ҳамкориҳои эҷодии Навоӣ бо Ҷомӣ
20.	Равобити эҷодии Садриддин Айнӣ бо адибони ўзбек.
21.	Тарҷимаи бадеӣ яке аз хусусиятҳои муҳими равобити адабӣ
22.	Сайри таърихӣ қорбурди вазнҳои ҳичо ва арӯз дар назми тоҷик
23.	Масъалаҳои назарияи адабиёт дар “Ал-мӯъҷам”-и Шамси Қайси Розӣ
24.	Масъалаҳои назарияи адабиёт дар “Меъёр-ул-ашъор”-и Насируддини Тӯсӣ
25.	Қонуниятҳои назарии қофия дар “Рисолаи қофия”-и Абдурахмони Ҷомӣ
26.	Омӯзиши хусусиятҳои назарии вазни арӯз дар “Рисолаи арӯз”-и Абдурахмони Ҷомӣ

Мавзӯҳои таълими мустақилона аз рӯи фанни “Назарияи адабиёт”
--

барои кушода додани мазмуну мӯхтавои фан интихоб гардида, барои ташаккул додани дониши назарӣ ва амалии донишҷӯён равона карда шудааст. Аз ҷумла, донишҷӯ дар натиҷаи азхудкунии мавзӯҳои таълими мустақилона доир ба пайдоиш ва инкишофи афкори адабиётшиносии асримиёнагӣ; унсурҳои шаклию мазмунӣ, ғоявӣ қонуниятҳои назарӣ ва сохтори асарҳои бадеӣ, дарёфти санъатҳои бадеӣ, муайян кардани устухонбандӣ ва хати сужети асари бадеӣ, муайян кардани вазни шеър дар асоси асарҳои бадеии дар таълими мустақилона пешниҳодшуда; равияҳои адабӣ, методҳои эҷоди бадеӣ, муайян кардани равия ва услубҳои эҷодӣ, ҷараёни адабӣ, мактаби эҷодӣ, анъана ва навоарӣ маълумоти назарӣ пайдо мекунамд.

Дар асоси аз худ намудани мавзӯҳои мазкур донишҷӯён дар бораи муайян кардани масъалаҳои асосии назарияи адабиёт дар осори бадеӣ, масъалаҳои анъанаю навоарӣ, робитаи адабӣ ва таъсири адабӣ, омӯзиши масъалаҳои услуби эҷодӣ, мактаби адабӣ, ҷараён адабӣ ва методҳои эҷодӣ ва ғайраҳо маълумоти назарӣ пайдо мекунамд.

V. Кори курсӣ ва номгӯи мавзӯҳои он

Аз рӯи фанни “Назарияи адабиёт” мавзӯҳои зерин пешниҳод карда мешавад:

№	Мавзӯҳои кори курсӣ
1	Насриддин Тўсӣ ва “Меъёр-ул-ашроф”-и ӯ
2	Масъалаи анъана ва навоарӣ дар лирикаи Мирзо Турсунзода
3	«Ман»-и шоир чун қаҳрамони асосии асари лирикӣ (дар мисоли
4	эҷодиёти Лоик Шералӣ).
5	Мавқеи воситаҳои тасвири бадеӣ дар ашъори Фарзона
6	Таҳлили ғоявию бадеии достони «Ситораи Исмат»-и Мўмин Қаноат
7	Таҳлили ғоявию бадеии ашъори Паймон
8	Мавқеи ғазал дар ашъори Ҷаъфари Муҳаммад
9	Масъалаи санъатҳои бадеӣ дар «Тарҷумон-ул-балоға»-и М.Родуёнӣ.
10	Абдурахмони Ҷомӣ дар бораи шеърӯ шоирӣ.
11	Санъатҳои шеърӣ дар назми Мўмин Қаноат.
12	Хусусиятҳои жанрии латифаҳои Убайди Зоконӣ
13	Низомии Арӯзии Самарқандӣ ва «Ҷаҳор мақола»-и ӯ.

14	Таҳлили ғоявӣ-бадеии драмаи «Темурмалик»-и Сотим Улуғзода.
15	Вазифаҳои матлаъ ва мактаъ дар ғазалиёти Саъдӣ.
16	Масъалаи тип ва прототип дар романи «Духтари оташ»-и Ҷ.Иқромӣ.
17	Масъалаи офариниши характер дар ҳикояҳои Абдуҳамид Самадов
18	Мактаби адабии Лоик Шералӣ
19	Ҳофиз ва ҷараёни адабии риндия
20	Атолло Маҳмуди Ҳусайнӣ ва асари ӯ “Бадоеъ-ус-саноеъ”
21	Воситаҳои тасвири бадеӣ дар эҷодиёти Бозор Собир
22	Поэтикаи татаббӯёти Фонӣ
23	Робитаҳои адаби тоҷикӣ ўзбек дар асри XVII-XVIII
24	Намояндагони барҷастаи шеърӣ сафеди тоҷик ва хусусиятҳои муҳимтарини шеърӣ сафеди онҳо.
25	Сайри таърихӣ жанри мухаммас
26	Методи реалистӣ ва моҳияти он
27	Баъзе хусусиятҳои шеърӣ нав дар эҷодиёти Фарзона

Мавзӯҳои кори курсӣ аз рӯи фанни “Назарияи адабиёт” барои кушода додани мазмуну мӯҳтавои фан интихоб гардида, барои ташаккул додани дониши назарӣ ва амалии донишҷӯён равона карда шудааст. Аз ҷумла, донишҷӯ дар натиҷаи иҷрои корҳои курсӣ доир ба пайдоиш ва инкишофи афкори адабиётшиносии асримиёнагӣ; унсурҳои шаклию мазмунӣ, ғоявӣ қонуниятҳои назарӣ ва сохтори асарҳои бадеӣ, дарёфти санъатҳои бадеӣ, муайян кардани устухонбандӣ ва хати сужети асари бадеӣ, муайян кардани вазни шеър дар асоси асарҳои бадеии дар таълими мустақилона пешниҳодшуда; равияҳои адабӣ, методҳои эҷоди бадеӣ, муайян кардани равия ва услубҳои эҷодӣ, ҷараёни адабӣ, мактаби эҷодӣ, анъана ва навоарӣ маълумоти назарӣ пайдо мекунад.

Тавассути аз бар намудани мавзӯҳои мазкур донишҷӯён дар бораи муайян кардани масъалаҳои асосии назарияи адабиёт дар осори бадеӣ, масъалаҳои анъанаю навоарӣ, робитаи адабӣ ва таъсири адабӣ, омӯзиши масъалаҳои услуби эҷодӣ, мактаби адабӣ, ҷараён адабӣ ва методҳои эҷодӣ ва ғайраҳо маълумоти назарӣ пайдо мекунад. Корҳои корсӯй барои донишҷӯ зинаи нахустини корҳои тадқиқотӣ маҳсуб мегардад.

3.	VI. Натиҷаҳои омӯзонидани фан (компетентсияҳои ташаккулёбанда) Донишҷӯ дар натиҷаи азхудкунии фан: - дар чараҳои таълими фан бояд дар бораи адабиётшиносӣ ва қисматҳои он маълумот пайдо намуда, бобати мақоми назарияи адабиёт дар ҳайъати илмҳои адабиётшиносӣ ва робитаи он бо тамаддуни ҷаҳонӣ дарк намоянд, моҳияти афкори назарии адабии мутафаккирони Шарқро дар ташаккули назариёти адабӣ ва маънавияти хонандагон фаҳманд, мақоми асарҳои бадеии аз ҷиҳати назарӣ баркамолро дар тарбияи инсонӣ комил муайян кунанд, ва дар бораи қонун ва қоидаҳои ташаккули илми назарияи адабиёт, як навъи санъат будани адабиёт ва вобаста будани тамоми ҷиҳатҳои он бо мундариҷаю шакли адабиёти бадеӣ; қонуни умумии адабиёту санъат будани типикунонидан ва мавқеи қалон доштани масъалаҳои назарии мавзӯӣ ва ғоя, образи образнокӣ, сужети устухонбандӣ, забони адабиёти бадеӣ, вазну сохти шеърӣ тоҷикӣ дар сохтори афкори адабии назарӣ ба тасаввурот ва дониш соҳиб бошад; - Дар бораи муайян кардани масъалаҳои асосии назарияи адабиёт дар осори бадеӣ, унсурҳои шаклию мазмуни он, қонуниятҳои назарӣ ва сохтори асарҳои бадеӣ, дарёфти санъатҳои бадеӣ, муайян кардани устухонбандӣ ва хати сужети асари бадеӣ, муайян кардани вазни шеър ва равиҳои адабӣ, методҳои эҷоди бадеӣ ва ғайраҳоро донанд ва ба маҳорати аз онҳо истифода намудан соҳиб бошад; - бобати ба тариқи мустақилона доир ба масъалаҳои назарии адабиёт тадқиқотҳои муайян бурдан, иҷрои таълими мустақилона аз рӯи масъалаҳои мухталифи назарияи адабиёт, дарёфти санъатҳои бадеии маънавию маънавӣ дар шеър, муайян кардани вазн ва сохтори асраҳои назмӣ, муайян кардани равию ва услубҳои эҷодӣ, муайян кардани сабки нигориши осори адабии мумтозу муосир ба малакаи муайян соҳиб бошад.
4.	VII. Методҳо ва технологияҳои таълим: - маърузаҳо - кейс-стадиҳои интерфаъл; - семинар (мантақан фикр кардан, саволу ҷавоби тезкор); - машғулотӣ амалӣ; - бо гурӯҳҳо кор кардан; - тақдирот намудан; - лоиҳаҳои индивидуалӣ; - ассисментҳо; - лоиҳаҳо барои ҳимоя кардан ва бо ҷамоа кор кардан.
5.	VIII. Талабот барои гирифтани кредитҳо: Пурра аз худ намудани мафҳумҳои назарӣ ва амалии фан, дуруст

баррасӣ намудани натиҷаҳои таҳлил, иҷро намудани супориш ва вазифаҳо дар шаклҳои назорати марравӣ, таълими мустақилона ва мушоҳидаҳои мустақилона доир ба чараҳои омӯзиш, аз рӯи назорати ниҳой супоридани кори хаттӣ.
--

IX. АДАБИЁТҲОИ АСОСӢ:

1. Эмомалӣ С., Ҳамроев Ҷ. Назарияи адабиёт. – Душанбе, 2020
2. Мусулмонӣ Р. Назарияи адабиёт. – Душанбе: Маориф, 1990. – 336с.
3. Самадов А. Муқаддимаи адабиётшиносӣ. – Самарқанд: нашри Университети давлатии Самарқанд, 2000- 106 с.
4. Султон И. Адабиёт назарияси. – Тошкент: Ўқитувчи, 1980.

АДАБИЁТИ ИЛОВАӢ:

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Тошкент, “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 29 б.
2. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 47 б.
3. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 485 б.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида” ги ПФ-4947-сонли Фармони. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда
5. Акбаров Ю. Композитсия ва сужети асари бадеи. – Душанбе: Ирфон, 1976. – 23с.
6. Аристотел, Форобӣ, Ибни Сино, Ибни Рушд, Насириддини Тўсӣ. Фанни шеър. Доир ба санъатҳои шеърӣ (танзим, тасҳеҳ ва тавзеҳоти Ш.Ҳусейнзода, Х.Шарипов). – Душанбе: Ирфон, 1985 – 192с.
7. Самадов А. Тавсияҳои методӣ аз фанни «Муқаддимаи адабиётшиносӣ».- Самарқанд: нашри Университети давлатии Самарқанд, 1987.- саҳ. 46
8. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчество. 2-ое изд. – Москва: Искусство, 1986. – 444с.
9. Баҳор М. Сабкшиносӣ ё таърихи татаввури насри форсӣ. Дар се мучаллад. – Техрон. – 1337-1339.
10. Худойдодов Б. Тип ва типикунонӣ дар эҷодиёти бадеи. – Душанбе: Ирфон, 1976. – 24с.
11. Шарифов Х. Каломи бадеъ. – Душанбе: Маориф, 1991. – 160с.
12. Шодиқулов Ҳ. Реализи танқидӣ – Душанбе: Ирфон, 1975. – 24с.
13. Шукуров М., Акбаров Ю. Анъана ва навоарӣ. – Душанбе: Ирфон, 1976. – 36с.
14. Табаров С. Методи таҳлили асари бадеи. – Душанбе: Дониш, 1992. – 148с.
15. Хализев В.Е. Теория литературы. Изд. второе. – Москва: Высшая школа, 2000. – 398с.

16. Paul H. Fry. Theory of literature. Yale university press. USA, 2012. ISBN: 9780300183368
17. Томашевский Б.В. Теория литературы. Поэтика: Учеб. пособие/Вступ. статья Н.Д. Тамарченко; Комм. С.Н. Бройтмана при участии Н.Д. Тамарченко. – М.: Аспект Пресс, 1999. – 334с.
18. Мусулмонкулов Р. Асрори сухан. Душанбе: Ирфон, 1980, - 152с.
19. Мусулмонкулов Р. Анъана ва навоарӣ. – Душанбе: нашри УДТ, 1985. – 116с.
20. Орзобеков Р. Ўзбек лирик поэзиясида ғазал ва мусаммат. – Тошкент: Фан, 1976.
21. Пospelов Г.Н. Теория литературы. – Москва: Высшая школа, 1978. – 144с.
22. Сирус Б. Назарияи нави қофиябандӣ дар назми тоҷик. – Душанбе: Ирфон, 1972. – 47с.
23. Сирус Б. Арӯзи тоҷикӣ. – Душанбе: Нашрдавтоҷик, 1963. – 287с.
24. Бобоев Ю. Назарияи адабиёт. Қисми 1. Муқаддимаи адабиётшиносӣ. – Душанбе: Маориф, 1987. – 328с.
25. Давронов С. Сохти шеърӣ тоҷикӣ. – Душанбе: Ирфон, 1976. – 28с.
26. Давронов С. Омӯзиши вазни шеърӣ тоҷикӣ. – Душанбе: Маориф, 1992. – 176с.
27. Зеҳнӣ Т. Санъати сухан. – Душанбе: Маориф, 1992. – 304с.
28. Худойбердиев Э. Адабиётшуносликка кириш. – Тошкент: Ўқитувчи, 1995.
29. Атоуллоҳи Хусайнӣ. Бадоеъ-ус-саноеъ (Бо сарсухан, таҳрир ва тавзеҳи Р.Мусулмонкулов). – Душанбе: Ирфон, 1974. – 224с.
30. Мирзозода Х. Луғати мухтасари истилоҳоти адабиётшиносӣ. – Душанбе. Маориф, 1992. – 240с.
31. Мунтахаби «Тарҷумон-ул-балоға» ва «Ҳадоиқ-ус-сеҳр» (таҳияи матн, муқаддима ва тавзеҳоти Х.Шарифов). – Душанбе: Маориф, 1987. – 144с.
32. Насириддини Тӯсӣ. Меъёр-ул-ашъор (Таҳияи У. Тоир, М.Абдуллоев, Р.Чалол). – Душанбе: Ориёно, 1992. – 152с.
33. Низомии Арӯзии Самарқандӣ. Чаҳор мақола (Мураттиб, муаллифони сарсухан ва ҳозиркунандагони ҷоп Х.Шарипов, У.Тоиров). – Душанбе: Ирфон, 1986. – 159с.
34. Шамси Қайси Розӣ. Ал-мўъҷам-фӣ маъойири ашъор-ил-Аҷам (Муаллифи сарсухану тавзеҳот ва ҳозиркунандаи ҷоп У.Тоиров). – Душанбе: Адиб, 1991. – 464с.
35. Шукуров М. Паҳлӯҳои тадқиқи бадеӣ. – Душанбе: Ирфон, 1976. – 224с.
36. Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, ҷ.1. – Душанбе: Сарредаксияи илмӣи энциклопедияи тоҷик, 1988. – 545с.
37. Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, ҷ.2. – Душанбе: Сарредаксияи илмӣи энциклопедияи тоҷик, 1989. – 560с.
38. Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, ҷ.3. – Душанбе: Сарредаксияи илмӣи энциклопедияи тоҷик, 2004. – 520с.
39. Ҳодизода Р., Шукуров М., Абдучабборов Т. Фарҳанги истилоҳоти

адабиётшиносӣ. – Душанбе: Ирфон, 1966. – 188с.	
40.Хотамов Н., Саримсоков Б. Адабиётшунослик терминларининг русча-ўзбекча изоҳли лугати. – Тошкент: Ўқитувчи, 1983.	
41.Қуროнов Д., Мамажонов З.,Шералиева М. Адабиётшунослик лугати. (Қайта нашр). – Тошкент: Академнашр, 2013. 406 бет.	
Манбаъҳои ахборӣ:	
1. www.ZiyoNet.uz	
2. www.wekopedia.tj	
3. images.yandex.ru Абдурауф Фитрат	
4. tg.wikipedia.org Садриддин Айний	
5. omuzgor.myl.ru/load...tochiki/adabijoti_tochik...pdf...	
7.	Дастури фан 24 августи соли 2024 таҳти баённомаи рақами 1 дар шӯрои таълимӣ-услугии Донишгоҳи давлатии Самарқанд ба номи Ш.Рашидов маъкул карда шудааст.
8.	Масъулон ба фан/модул: А.А.Шерназаров – доктори фалсафа (PhD), дотсенти кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои шарқи хориҷии ДДС ба номи Ш.Рашидов Х.Т.Мирзаев – доктори фалсафа (PhD), дотсенти кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои шарқи хориҷии ДДС ба номи Ш.Рашидов
9.	Муқарризон: С.Хучакулов - доктори фанҳои филологӣ (DSc), мудири кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои шарқи хориҷии ДДС ба номи Ш.Рашидов Н.Қаюмов - доктори фалсафа оид ба фанҳои филология (PhD) дотсенти Донишгоҳи педагогии Ўзбекистон ва Финландия (tel:(91) 314 46 18)

Гуруҳи кории барои таҳияву танзими дастурҳои таълимӣ ва супоришоти корҳои мустақилона дар асоси фармониши маъмурияти донишгоҳ аз санаи 16 августи соли 2024 қарори №30 қабул карда шудааст.

Раис:

Мудири кафедра:

Декани факултет:

Проректори 1-уми қорҳои

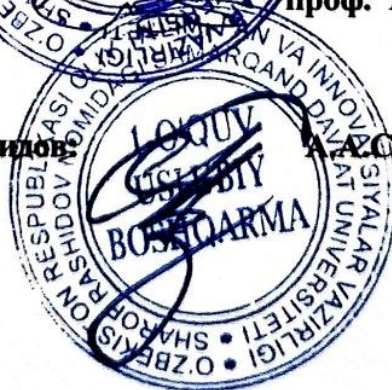
таълимии ДДС ба номи Ш.Рашидов:

проф. А.Носиров

дотс. С.Хучакулов

проф. Ж.Элтазаров

А.А.Солеев

**Шароф Рашидов номидаги Самарқанд Давлат университети тожик
филологияси ва хорижий шарқ тиллари кафедраси доценти
А.Шерназаровнинг «Адабиёт назарияси» фанидан тузилган фан
дастурига**

ТАҚРИЗ

Ушбу тақдим этилаётган фан дастури бакалавриатура таълим йўналиши талабалари учун мўлжалланган бўлиб, Давлат таълим стандартларига мос ва Ўзбекистон Республикаси Олий таълим фан ва инноватсиялар вазирлиги меъёри ҳужжатларига асосланган ҳолда нашрга тайёрланган. Ўқув дастури асосий мутахассислиги тожик тили ва адабиёти ўқитувчиси бўлган олий ўқув юрти талабалари учун мўлжалланган силлабус уч қисмдан иборат: кириш, асосий қисм, дарслик ва ўқув қўлланмалар рўйхати.

Кириш қисмида фаннинг олдида қўйилган мақсад ва вазифалар, адабиёт назарияси фанининг адабиётшунослик илмлари ҳайъатида тутган ўрни бошқа илмлари билан мавжуд алоқалари аниқ кўрсатиб берилган.

Асосий қисмда ўқув материаллари мазмуни ҳақида гап кетади. Унда адабий-назарий қарашларининг тараққиёт йўллари, адабиётнинг сўз санъати эканлиги, мазмун ва шакл уйғунлиги типийлаштириш – адабиёт ва санъатнинг умумий қонуни эканлиги, бадиий асар мавзуси ва ғояси, образлик ва бадиий образ, сюжет ва композиция, бадиий асар тили, тожик шеърини асослари, шеър вазни, адабий турлар ва жанрлар сингари масалалар таълими кўзда тутилган. Шунингдек, ўқув дастурида адабиёт назариясининг истиқлол мафкураси билан мавжуд алоқалари масалаларига ҳам алоҳида эътибор берилган. Жумладан, адабиёт ва санъатда ғоявий йўналиш, бадиий ижод масалалари ва истиқлол мафкураси, иймон эркинлиги ва бадиий ижод, миллий истиқлол ва бадиий ижод жараёнлари, бадиий ижод машаққатлари шундан масалаларидан ҳисобланади.

Силлабусда анъана ва наваторлик, адабий алоқалар ва ўзаро таъсир, ижодий услуб, адабий мактаблар ва йўналишлар, ижодий методлар масалаларига ҳам алоҳида эътибор қаратилган.

Бундай тартибда ўқув материалларини, тақдим этиш адабиёт назарияси фанини талабалар томонидан ўқув ўрганилишига қаратилган бўлиб, уларнинг адабий-назарий масалалар моҳиятини чуқур англашига ёрдам беради. Ана шу мулоҳазалар асосида муаллиф А.Шерназаров томонидан ёзилган «Адабиёт назарияси» ўқув дастурини амалга жорий этиш мумкин.

**С.Хўжакулов СамДУ тожик
филологияси ва хорижий шарқ
тиллари кафедраси мудири,
филология фанлари доктори**

**Шароф Рашидов номидаги Самарқанд Давлат университети тожик филологияси
ва хорижий шарқ тиллари кафедраси доценти А.Шерназаровнинг «Адабиёт
назарияси. 1-қисм» фанидан тузилган фан дастурига
ТАҚРИЗ**

Ушбу такдим этилаётган фан дастури бакалавриатура таълим йўналиши талабалари учун мўлжалланган бўлиб, Давлат таълим стандартларига мос ва Ўзбекистон Республикаси Олий ва Ўрта махсус таълим вазирлиги меъёри ҳужжатларига асосланган ҳолда нашрга тайёрланган. Ўқув дастури асосий мутахассислиги тожик тили ва адабиёти ўқитувчиси бўлган олий ўқув юрти талабалари учун мўлжалланган дастур уч қисмдан иборат: кириш, асосий қисм, дарслик ва ўқув қўлланмалар рўйхати.

Кириш қисмида фаннинг олдига қўйилган мақсад ва вазифалар, адабиёт назарияси фанининг адабиётшунослик илмлари ҳайъатида тутган ўрни бошқа илмлари билан мавжуд алоқалари аниқ кўрсатиб берилган.

Асосий қисмда ўқув материаллари мазмуни ҳақида гап кетади. Унда адабий-назарий қарашларининг тараққиёт йўллари, адабиётнинг сўз санъати эканлиги, мазмун ва шакл уйғунлиги типийлаштириш – адабиёт ва санъатнинг умумий қонуни эканлиги, бадиий асар мавзуси ва ғояси, образлик ва бадиий образ, сюжет ва композиция, бадиий асар тили, тожик шеърини асослари, шеър вазни, адабий турлар ва жанрлар сингари масалалар таълими кўзда тутилган. Шунингдек, ўқув дастурида адабиёт назариясининг истиқлол мафқураси билан мавжуд алоқалари масалаларига ҳам алоҳида эътибор берилган. Жумладан, адабиёт ва санъатда ғоявий йўналиш, бадиий ижод масалалари ва истиқлол мафқураси, иймон эркинлиги ва бадиий ижод, миллий истиқлол ва бадиий ижод жараёнлари, бадиий ижод машаққатлари шундан масалаларидан ҳисобланади.

Дастурда анъана ва наваторлик, адабий алоқалар ва ўзаро таъсир, ижодий услуб, адабий мактаблар ва йўналишлар, ижодий методлар масалаларига ҳам алоҳида эътибор қаратилган.

Бундай тартибда ўқув материалларини, такдим этиш адабиёт назарияси фанини талабалар томонидан ўқув ўрганилишига қаратилган бўлиб, уларнинг адабий-назарий масалалар моҳиятини чуқур англашига ёрдам беради. Ана шу мулоҳазалар асосида муаллиф А.Шерназаров томонидан ёзилган «Адабиёт назарияси» ўқув дастурини амалга жорий этиш мумкин.

Шерназаров

*Н. Қаюмов филология фанлари
бўйича фалсафа доктори, Ўзбекистон-
Финландия педагогика институти
«Бошланғич таълим методикаси»
кафедрасининг катта ўқитувчиси.*

М. Қаюмов

NING IMZOSINI
TASDIQLAYMAN
O'ZBEKISTON - FINLANDIYA
PEDAGOGIKA INSTITUTI
KODIMLAR BO'LIMI BOSHLAGI

Шерназаров